

Василь КРЕМЕНЬ,
доктор філософських наук, професор,
академік НАН України,
президент Національної академії педагогічних наук України,
Міністр освіти і науки України (1999–2005)

МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано становлення системи забезпечення й ефективного функціонування міжнародних зв'язків Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН України) від часу її заснування – 4 березня 1992 року – і до сьогодення. Розглянуто основні напрями міжнародної діяльності в контексті сучасних європейських та американських підходів до інтернаціоналізації провідних дослідницьких установ та їхнього успішного інтегрування в європейські й глобальні академічні структури.

З огляду на поширення пандемії COVID-19 особливу увагу звернено на забезпечення належних умов для «інтернаціоналізації вдома» й максимального використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, щоб уможливити спілкування та проведення наукових досліджень із партнерами з-за кордону. Висвітлено досвід співпраці Національної академії педагогічних наук України з іноземними членами та почесними докторами й висловлено думки щодо підвищення її ефективності. Наголошено на важливості популяризування діяльності академії за кордоном, визначено основні форми такої роботи.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України, міжнародна співпраця, інтернаціоналізація наукової і дослідницької діяльності, академічна мобільність, індикатори інтернаціоналізації.

Постановка проблеми. У сучасному світі науково-дослідну діяльність неможливо уявити без активного розвитку міжнародних зв'язків та інтернаціоналізації. Протягом останніх десятиліть спостерігаємо посилення уніфікаційних тенденцій в академічній роботі як на європейському,

так і на глобальному рівнях, тож Україна не може стояти осторонь цих процесів. Звісно, соціально-гуманітарні дисципліни, порівняно, скажімо, до природничих чи точних наук, дещо складніше інтегрувати в європейський і глобальний дослідницькі простори, бо вони значно глибше занурені в національно-культурні контексти, мовну стихію, ментальні відмінності. Однак водночас саме ці галузі наукового знання сприяють взаєморозумінню представників різних культур, допомагаючи сформувати ціннісний консенсус, що й стало передумовою європейського та євроатлантичного геополітичного вибору нашої країни, який українське суспільство зробило 2014 року.

Ефективна система освіти – запорука успішного розвитку кожного суспільства, адже формуючи свідомість прийдешніх поколінь, цей інститут працює на майбутнє. Тому належна теоретико-методологічна підтримка процесів викладання й навчання, а також їхній психолого-педагогічний супровід відповідно до найкращих європейських і світових стандартів є необхідними для подальшого розвитку України та суспільства поряд з іншими цивілізованими країнами. З огляду на це надзвичайно важливо адаптувати іноземні підходи й практики до українських освітніх реалій, чітко усвідомлювати власні досягнення та здобутки, знайти оптимальні шляхи для їхнього покращення, опираючись на міжнародний досвід. Тож «основними завданнями діяльності НАПН України є теоретичне і методичне забезпечення розвитку системи освіти, всебічне наукове її супроводження і дослідницька робота в галузі освіти, педагогіки і психології та поглиблення інтеграції національного освітнього та наукового просторів в європейські та світові освітні і дослідницькі простори» [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток міжнародної співпраці наукових і дослідних установ, а також підтримування процесів інтернаціоналізації на якісно високому рівні є темою численних праць закордонних і вітчизняних авторів. В англійській літературі одне з найпоширеніших визначень інтернаціоналізації у сфері вищої освіти та наукових досліджень належить Джейн Найт, котра ще 2004 року визначила її як «приєднання міжнародного, міжкультурного та/або глобального компонента до навчальної програми й освітнього процесу» [2, с. 6]. Пізніше, 2011 року, авторка зазначала: «Відповідно до того, як “дорослішає” інтернаціоналізація, вона стає дедалі важливішим і складнішим процесом, утім водночас – більш неузгодженим і внутрішньо суперечливим. Цей концепт – уже не модна новинка. Тепер інтернаціоналізацію міцно інтегровано не тільки в риторику, програми та стратегії розвитку університетів, а й у систему пріоритетів національної освітньої політики. Це свідчить про те, що концепцію інтернаціоналізації нарешті повністю сформовано, тож вона цілком придатна для застосу-

вання у політиках, практиках і дослідженнях галузі вищої освіти. Та в такій універсальності є і зворотний бік: нині інтернаціоналізацією називають усе, що бодай трохи стосується глобальної, міжкультурної і міжнародної діяльності» [3, с. 14]. Проте 2018 року в статті, яку Дж. Найт написала спільно з Гансом де Вітом, наголошено: «Хто б протягом цього століття – коли [інтернаціоналізація] здебільшого означала залучення іноземних студентів, проекти міжнародного розвитку та регіональні дослідження – міг подумати, що нині в цьому контексті ми обговорюватимемо брендинг, міжнародні програми та мобільність організацій, що надають освітні послуги, глобальне громадянство, інтернаціоналізацію вдома, масові відкриті онлайн-курси, глобальні рейтинги, дипломатію знань, університети світового класу, культурну гомогенізацію, освітній франчайзинг, програми спільних та подвійних дипломів?» [4, с. 2]. Це означає, що поняття інтернаціоналізації зазнало суттєвих змін упродовж останніх десятиліть, на чому наголошують провідні західні дослідники, і є динамічною категорією, що відображає сучасні інноваційні практики міжнародної діяльності та реакцію на них різноманітних навчальних і дослідницьких інституцій.

Серед найновіших англійських досліджень варто звернути увагу на ґрунтовну статтю Майка Заппа і Джулії Лерч, котрі дослідили вплив інтернаціоналізації на 442 283 освітні програми, які викладають у 17 129 університетах 183 країн [5, с. 372]. Вони доходять висновків, що в освітніх програмах можна виокремити три основні моделі інтернаціоналізації: 1) міждержавну, або порівняльну, що властива таким дисциплінам, як політологія, економіка, соціологія, право, науки про освіту; 2) глобальну, притаманну природничим дисциплінам; 3) регіональну, яка має на меті об'єднати перші дві моделі [5, с. 388]. Цікавим дослідженням проблематики інтернаціоналізації є також опублікована 2020 року стаття Дженни Міттельмаєр, Барта Рієнтіса, Ешлі Гантера і Парваті Рагурам, де запропоновано доповнити вже традиційні в академічній літературі поняття «інтернаціоналізація за кордоном» та «інтернаціоналізація вдома» ще одним – «дистанційна інтернаціоналізація» [6], яка набуває дедалі більшого значення в умовах пандемії COVID-19.

Тему інтернаціоналізації навчальної та дослідницької діяльності активно вивчають і вітчизняні науковці. Зокрема, 2019 року співробітниця Інституту вищої освіти НАПН України Марія Дебич захистила дисертаційне дослідження «Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Авторка цієї ґрунтовної праці зазначає, що «сучасний стан інтернаціоналізації вищої освіти засвідчує актуальність створення науково обґрунтованої концепції інтернаціоналізації вищої освіти України, яка має на меті окреслити параметри ефективної моделі розвитку інтер-

націоналізації вищої освіти та створення її позитивного міжнародного іміджу, а також визначити перехід від нинішнього стану інтернаціоналізації до такого, що відповідає принципам і пріоритетам Європейського простору вищої освіти, Європейського дослідницького простору, світовим тенденціям з урахуванням при цьому національних традицій і особливостей» [7, с. 311]). Відтак 2020 року співробітники того самого закладу видали колективну монографію «Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства» [8]. Отже, упродовж останніх років інтернаціоналізація та розвиток міжнародних зв'язків стали популярною темою для багатьох досліджень.

Мета статті – розглянути процес становлення та розвитку системи міжнародних зв'язків Національної академії педагогічних наук України й роль інтернаціоналізації як однієї з важливих її функцій у сучасних умовах, а також проаналізувати стратегічний погляд на оптимальні шляхи активізації та підвищення якості міжнародної діяльності в майбутньому.

Міжнародна співпраця в нормативних документах, що регулюють діяльність НАПН України. Серед основних документів, що регулюють діяльність Національної академії педагогічних наук України, важливе місце посідають ті, що пов'язані з розвитком міжнародної співпраці й інтернаціоналізацією діяльності. Як уже було зазначено, інтеграція в європейські та світові освітні й дослідницькі простори є одним з основних завдань роботи НАПН, визначених у статті 7 її статуту [1]. У статті 8 цього документа йдеться про налагодження зв'язків і кооперацію з науковими установами та закладами освіти іноземних країн, міжнародними організаціями й фондами з питань освіти, педагогіки, психології, а також про укладання відповідних угод як основну форму такої діяльності. Зокрема, наголошено на важливості проведення наукових сесій, з'їздів, методологічних і практичних семінарів, конференцій, нарад для обговорення наукових проблем і питань координування науково-дослідницької роботи. Особливу роль в інтернаціоналізації НАПН України відіграють її іноземні члени, порядок обрання яких регламентує стаття 25 [1].

Чималу увагу приділено питанням міжнародної співпраці та інтернаціоналізації в Стратегії розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016–2022 роки, яку загальні збори НАПН схвалили 25 березня 2016 року [9]. Зокрема, у підрозділі 2.4.1 цього документа одним зі шляхів утвердження НАПН України як вищої наукової організації з методологічного, теоретичного, експериментального й методичного забезпечення розвитку національної системи освіти визначено активізацію міжнародної співпраці й вивчення передового світового та європейського досвіду. Передбачено також залучити закордонних експертів до формування переліків пріоритетних напрямів та актуальних проблем; розпочати співпрацю з

провідними освітніми й науковими установами, організаціями громадянського суспільства, неурядовими організаціями; активізувати участь НАПН України, її підвідомчих наукових установ у міжнародних освітніх та дослідницьких проектах і програмах, а також залучити академію до реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері науки й технологій щодо обміну науковою інформацією та реорганізації системи управління науковою сферою і дослідними установами; засвоївши найкращий світовий та європейський досвід, забезпечити розвиток конкурсних і проектних засад планування й проведення наукових досліджень, створення експериментальних розробок – із відповідними критеріями моніторингу й оцінювання якості результатів [9, с. 14–16].

Щоб конкретизувати, розширити та доповнити стратегію розвитку НАПН, а також положення її статуту, розроблено Стратегію інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021–2025 роки, яку було затверджено на засіданні президії академії 18 березня 2021 року [10]. Її основна мета – підвищити рівень інтернаціоналізації та посилити залученість НАПН України до міжнародної наукової співпраці в галузі наук про освіту, педагогіки і психології. Стратегію укладено з урахуванням: 1) ідей і висновків, розміщених в англійськомовних наукових працях, які присвячено проблемі інтернаціоналізації дослідницьких інституцій та вимірюванню її ефективності; 2) підходів до оцінювання інтернаціоналізації науково-дослідницької діяльності в межах внутрішнього та зовнішнього аудиту академічних установ; 3) індикаторів оцінювання інтернаціоналізації і міжнародного виміру науково-дослідницької діяльності в головних міжнародних університетських рейтингах; 4) вітчизняних підходів до оцінювання інтернаціоналізації наукової діяльності; 5) стратегій інтернаціоналізації провідних українських і закордонних університетів [10, с. 3]. До основних стратегічних напрямів діяльності належать: 1) науково-дослідницька співпраця на міжнародному рівні, яку оцінюють за 11 індикаторами; 2) академічна мобільність працівників, аспірантів і докторантів – 9 індикаторів; 3) наукові публікації за кордоном – 12 індикаторів; 4) створення умов для «інтернаціоналізації вдома» – 4 індикатори; 5) активізація співпраці з іноземними членами й почесними докторами НАПН України – 5 індикаторів; 6) популяризування діяльності академії на міжнародному рівні – 5 індикаторів [10, с. 3–7]. До того ж передбачено розроблення системи моніторингу реалізації положень цього документа та механізми його вдосконалення. Тож можна стверджувати, що Національна академія педагогічних наук України сформувала сучасну систему регулювання питань міжнародної кооперації та активного залучення наукових співробітників, аспірантів і докторантів до головних напрямів інтернаціоналізації науково-дослідної та освітньої діяльності.

Міжнародна співпраця НАПН України в науково-дослідницькій сфері. Датою заснування Академії педагогічних наук України (далі – АПН України) вважають 4 березня 1992 року – саме тоді було підписано відповідний Указ Президента України Леоніда Кравчука. Відтак постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 1992 року було регламентовано конкретні заходи з її утворення та призначено академіків-засновників, на чий зборі 17 листопада 1992 року завершили формування АПН України й обрали 7 її дійсних членів та 17 членів-кореспондентів. Статус національної АПН отримала відповідно до Указу Президента України Віктора Ющенка від 24 лютого 2010 року, і відтоді її перейменовано на Національну академію педагогічних наук України [11].

Міжнародна діяльність доволі швидко стала важливим складником роботи АПН, а згодом – НАПН України. Було розпочато співпрацю з представниками психолого-педагогічних дисциплін і наук про освіту та відповідних інституцій сусідніх країн, держав колишнього СРСР, а також тих, де зосереджено потужну українську діаспору. Насамперед варто виокремити Республіку Польща, Республіку Білорусь, Канаду, Республіку Казахстан тощо. З 1998 року українською та польською мовами виходить щорічний збірник «Професійна освіта: педагогіка і психологія». Презентацію видання провели в Посольстві Республіки Польща в Україні. У жовтні 2005 року в польському місті Устронь тривав I Польсько-український форум, і відтоді такі з'їзди організують регулярно, об'єднуючи найкращих польських та українських учених у галузі педагогіки, психології і наук про освіту. Про представницький рівень цього академічного заходу свідчить той факт, що п'ятий форум за темою «Інтердисциплінарність педагогіки та її субдисциплін» у вересні 2013 року пройшов під патронатом колишнього Голови Європейського парламенту, євродепутата від Республіки Польща, професора Єжи Бузека. Останній на сьогодні, восьмий, форум «Освіта для миру / Edukacja dla pokoju» було проведено в жовтні 2019 року, і ми сподіваємося на активну співпрацю з польськими колегами за цим напрямом. Представники керівного складу Комітету педагогічних наук Польської академії наук, професори Єжи Нікіторовіч, Тадеуш Левовицький і Стефан Міхал Квятковський, які є іноземними членами НАПН України, зробили вагомий внесок у зміцнення польсько-українських академічних відносин. До речі, поміж іноземних членів Національної академії педагогічних наук України найбільше представників Республіки Польща, і це цілковито відображає стратегічне партнерство наших країн, зокрема й в академічній сфері.

Ще в перші роки функціонування академії було започатковано співпрацю з Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури – ЮНЕСКО, яка об'єднує 193 країни-учасниці та 11 асоційованих

членів. Це спеціалізована інституція ООН, метою якої є забезпечення миру та безпеки через міжнародну кооперацію в галузі освіти, науки й культури. У грудні 1999 року на базі Інституту проблем виховання НАПН України було створено кафедру ЮНЕСКО «Превентивна освіта і соціальна політика», що функціонувала до 2016 року. Відтак того ж року на базі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України було відкрито кафедру ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття», а 2019 року засновано електронний журнал «Вісник кафедри ЮНЕСКО “Неперервна професійна освіта XXI століття».

Слід також зазначити, що Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України є національним координатором Міжурядової програми ЮНЕСКО «Інформація для всіх». Важливою віхою співпраці з провідною міжнародною організацією у сфері освіти, науки та культури стало рішення 39-ї сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО, яке ініціювала НАПН: відзначити 2018 року на рівні ЮНЕСКО століття від дня народження видатного українського педагога Василя Сухомлинського. Це перший в історії випадок, коли персоналію українського освітянина було внесено до календаря офіційних дат ЮНЕСКО, які відзначають на світовому рівні. 2019 року Національну академію педагогічних наук України відвідала директорка відділу наукової політики та інституційного розвитку ЮНЕСКО, почесна докторка НАПН України Пеггі Ефуа Оті-Боатенг, з якою було проведено важливі переговори щодо перспектив подальшої співпраці.

На початку XXI століття було створено ефективні канали взаємодії з організаціями, що активно підтримують розвиток міжнародної освіти та науково-дослідницької діяльності. Зокрема, 2006 року АПН України уклала угоду про співпрацю з Британською радою в Україні, а 2007 року – з Американськими радами з міжнародної освіти. Підписання 2007 року Угоди про співробітництво між Академією педагогічних наук України, Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова та Коледжем імені Грента Мак-Юена провінції Альберта (Канада) заклало підвалини українсько-канадського проєкту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні» (2008–2013 рр.). За фінансової підтримки Канадського агентства з міжнародного розвитку (CIDA) він став потужним чинником теоретико-методологічного осмислення та розвитку інклюзивної освіти в Україні. У межах проєкту було вдосконалено законодавчу та нормативно-правову бази щодо здобуття освіти осіб з особливими потребами відповідно до міжнародних практик; створено мережу інклюзивних шкіл; організовано підготовку кваліфікованих педагогічних кадрів для інклюзивних закладів; ініційовано зміни в ставленні суспільства до осіб з особливими потребами. Успішна співпраця з канадськими

колегами сприяла становленню Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України як провідного національного науково-методичного центру в галузі інклюзивної освіти.

Великим кроком у розвитку академічних зв'язків із німецькими дослідниками стали укладені 2009 року Угода про співпрацю в проєкті «Реформа професійної освіти в напрямку енергоефективності» та Меморандум про співпрацю в межах компонента програми «Профілактика ВІЛ/СНІД у Східній Європі» між Академією педагогічних наук України та Німецьким товариством технічного співробітництва (GTZ). Результатом цих проєктів стало заснування на базі Інституту професійно-технічної освіти НАПН України Центру енергоефективності в професійно-технічній освіті та на виробництві, Центру сучасних професій і технологій навчання, які проводять експертну й консультаційну діяльність із модернізації професійно-технічної освіти в Україні, а також ресурсного Центру здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу, серед основних напрямів діяльності якого – практична адаптація програм і посібників для учнів і педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти з проблематики дотримання здорового способу життя. Підписання 2014 року Угоди про співпрацю між Національною академією педагогічних наук України, Товариством «Знання» України та Представництвом німецької неурядової організації «Німецьке об'єднання народних університетів» (DVV International) в Україні сприяло розвитку перспективної взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України з німецькими колегами в профільній сфері досліджень інституту та закріплення цього важливого напрямку на законодавчому рівні.

Посилення міжнародних контактів зумовила й співпраця з аналогічними академічними установами інших країн. Отже, 2006 року було підписано угоду про співпрацю з Польською академією наук, до складу якої належить Комітет педагогічних наук; 2009 року – з Національною академією освіти імені Ібрая Алтинсаріна Міністерства освіти і науки Республіки Казахстан; 2013 року – з Киргизькою академією освіти та Академією освіти Таджикистану; 2015 року – з Науково-методичною установою «Національний інститут освіти» Міністерства освіти Республіки Білорусь та Інститутом педагогічних наук Республіки Молдова; 2016 року – з Міжнародною академією наук та вищої освіти (Лондон, Велика Британія) [12].

Британська рада в Україні була однією з перших донорських організацій, що підтримала розвиток міжнародної кооперації в галузі освіти й відповідних досліджень і з якою академія уклала договір про співпрацю. Слід зазначити, що впродовж останніх п'яти років ця взаємодія була доволі інтенсивна. Тож упродовж 2016–2019 років за підтримки цієї організації та Фондації лідерства вищої освіти Великої Британії на базі

Інституту вищої освіти НАПН України було реалізовано масштабний проєкт – «Програму розвитку лідерського потенціалу університетів України», – завдяки якому представники 40 вітчизняних університетів мали змогу вивчити британський досвід, започаткувати співпрацю з іноземними партнерами та створити мережу «агентів змін» у системі вищої освіти нашої країни [13]. Не менш грандіозним став також проєкт «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті», який 2019 року почали втілювати на базі Інституту вищої освіти НАПН України за підтримки Британської ради в Україні. Його основне завдання полягає в покращенні якості української вищої освіти шляхом розвитку інституційної спроможності до вдосконалення викладання та навчання. У межах цієї програми передбачено створення національної платформи для фахового обговорення й поширення найкращих практик для досягнення зазначених цілей; формування (як у межах одного університету, так і між університетами України) мережі викладачів та управлінців, готових до втілення змін та обміну ефективними досвідами викладання та навчання; підтримання університетських інституційних проєктів із удосконалення викладання. Завершення проєкту заплановано на 2021 рік [14].

Вагому роль в активізації міжнародної діяльності й підвищенні рівня мобільності співробітників академії відіграли такі загальноєвропейські програми, як «Tempus» (існувала до 2014 року), «Erasmus+», «Horizon 2020» та інші. Наприклад, Інститут вищої освіти НАПН України протягом 2013–2016 років було активно залучено до втілення проєкту «Освіта для лідерства, інновацій та розвитку талантів» у межах «Tempus», який започаткували з метою посилити роль українських закладів вищої освіти – двигунів суспільного прогресу – в імplementуванні державної політики з розвитку людських ресурсів шляхом надання послуг з удосконалення лідерського й організаційного потенціалу. У межах проєкту було розроблено й оприлюднено (зокрема онлайн у вільному доступі) 12 навчально-методичних видань, а також засновано журнал «Університети і лідерство» [15].

Інститут вищої освіти й Інститут соціальної та політичної психології НАПН України було залучено до виконання проєкту «Структуризація співпраці щодо аспірантських досліджень, навчання універсальних навичок та академічного письма на регіональному рівні України» в межах «Erasmus+», мета якого – пришвидшити впровадження на національному рівні освітньо-наукових навчальних програм третього циклу освіти відповідно до Болонських реформ, будуючи сприятливу системну структуру й гуртуючи дослідників, щоб забезпечити підготовки здобувачів ступеня доктора філософії [16]. Варто виокремити ще кілька проєктів, щоби показати широкий спектр перспектив міжнародної кооперації, які опрацьовують учені академії. Зокрема, колектив Інституту педагогіки в межах

напряму Жан Моне програми «Erasmus+» 2016 року здобув грант і втілює проект «Україна – ЄС: транскультурні порівняння в освітніх дослідженнях», унаслідок якого було видано посібник з однойменною назвою. Інститут психології імені Григорія Костюка брав участь у проектах «Допомога у реінтеграції та реабілітації населення, що постраждало внаслідок конфлікту» (2018–2019 рр.) за сприяння Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та «Підтримка реінтеграції ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей», який впроваджує Міжнародна організація з міграції за фінансової підтримки Європейського Союзу із січня 2019 року. Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України впродовж 2018–2019 років успішно реалізував проект «V4+ Академічний дослідницький консорціум з інтеграції баз даних, робототехніки та мовних технологій» за сприяння Вишеградського фонду. Кожен із зазначених вище та багатьох інших міжнародних проектів – це можливість не лише вивчити та осмислити європейський і світовий досвід, а й набути нових контактів, окреслити плани на майбутнє, а також налагодити академічну комунікацію з європейськими колегами. Усе це, безперечно, є запорукою подальшої інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України.

Інтернаціоналізація діяльності НАПН України 2020 року й плани на майбутнє. Щоб оцінити масштаб інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України та заходи, яких було вжито останнім часом, слід розглянути результати міжнародної співпраці за 2020 рік. Узагальнені дані наведено у Звіті про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2020 році.

«У 2020 р. [...] наукові установи академії брали активну участь у реалізації міжнародних науково-освітніх проектів і програм Американських рад з міжнародної освіти, Британської ради в Україні, Європейського Союзу, Європейського фонду підготовки, Представництва ООН в Україні, Представництва DVV International в Україні, Ради Європи, Світового банку, ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та інших міжнародних організацій і фондів. Продовжувалася наукова співпраця з 36 іноземними членами НАПН України, які представляють 11 країн світу, науковими установами і закладами освіти республік Білорусь, Болгарія, Казахстан, Корея, Молдова, Польща, Фінляндія, Австрійської, Естонської, Латвійської, Литовської, Киргизької, Китайської Народної, Португальської, Словацької, Чеської, Угорської та Французької республік, Держави Ізраїль, королівств Іспанія та Швеція, Канади, Федеративної Республіки Німеччина, Румунії, Сполучених Штатів Америки, Японії та інших зарубіжних країн як у межах 29 угод про співробітництво, укладених НАПН України, так і в межах сотень угод, укладених безпосередньо підвідомчими установами з однопрофільними науковими установами, закладами освіти зарубіжних країн, міжнародними організаціями та фондами. [...]

Наукові установи НАПН України та окремі вчені здійснюють експертну діяльність і є членами понад 50 міжнародних організацій, зокрема: Благодійного фонду “Східноєвропейська місія”, Благодійної організації “Фонд Асперн”, Всесвітньої ради з питань обдарованих і талановитих дітей, Всесвітньої федерації психічного здоров’я, Глобального союзу науковців за мир, Європейської асоціації медіа та інформаційної освіти, Європейської асоціації освіти дорослих, Європейської мережі з організаційної психології та психології праці, Європейської ради з питань високих здібностей, Європейської академії природничих наук, Європейської спільноти з вивчення травматичного стресу, Європейської асоціації психотерапії, Європейської конфедерації психоаналітиків і психотерапевтів, Європейської асоціації психодрами, Європейської федерації психологів, [...] Організації з безпеки та співпраці в Європі» [17, с. 231].

Поміж важливих подій минулого року варто виокремити підписання меморандуму про взаєморозуміння між НАПН і визнаним інституційним лідером американського й глобального простору вищої освіти – Університетом Аризони (США). Зокрема, співпрацю заплановано зосередити на специфіці дистанційного навчання та відповідних освітніх технологіях. Інститут вищої освіти НАПН України започаткував проєкт «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» за фінансового сприяння Європейського Союзу (бюджет – становить 1,5 млн євро). Мета цього масштабного проєкту – підвищити привабливість і конкурентоспроможність переміщених університетів через посилення їхньої інституційної спроможності, розбудову ефективного врядування, удосконалення викладання та навчання, розвитку інтернаціоналізації [18]. 2020 року було започатковано ще один великий проєкт – «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні», який реалізують у межах програми «Erasmus+». Його українським партнером є Інститут професійно-технічної освіти НАПН України. Передбачено, що протягом цього проєкту буде розроблено нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні [19].

Упродовж останніх років чи не найважливішим показником якості академічних публікацій стало їх індексування в наукометричних базах даних «Scopus» і «Web of Science Core Collection». Національна академія педагогічних наук України змогла дати адекватну відповідь на цей виклик: 2020 року члени, члени-кореспонденти та вчені установ НАПН опублікували у відповідних виданнях 330 статей. Це в 1,9 разу більше порівняно до 2019 року та в 4 рази – до 2018-го. Отже, академічних публікацій англійською та іншими іноземними мовами 2020 року стало на 304 більше [20, с. 8]. Тобто можемо спостерігати позитивну динаміку розвитку цього страте-

гічно важливого для успішної інтернаціоналізації напряму діяльності. Щоби популяризувати здобутки українських учених у галузі педагогіки, психології та наук про освіту поміж англomовної аудиторії НАПН 2018 року почала видавати журнал «Education: Modern Discourses», який виходить регулярно та є у вільному доступі [21]. Слід наголосити, що Національна академія педагогічних наук України чималу увагу приділяє формуванню культури академічної доброчесності. Тож упродовж 2020 року тривала активна кооперація з компанією «Plagiat.pl» з метою запобігання плагіату в наукових працях, а також опанування нових технологій їх оцінювання із застосуванням антиплагіатної системи.

У березні 2021 року було ухвалено Стратегію інтернаціоналізації НАПН України на 2021–2025 роки [10]. Сподіваюся, цей документ дасть новий імпульс розвитку міжнародних зв'язків академії і сприятиме підвищенню їхньої якості. Уважаю, що в умовах пандемії COVID-2019 варто акцентувати увагу саме на питаннях дистанційної інтернаціоналізації й «інтернаціоналізації вдома». Дослідження можливостей і перспектив сучасних комунікаційних та інформаційних технологій, зокрема для поглиблення міжнародної взаємодії, мають стати головним напрямом розвитку. А численні психолого-педагогічні проблеми, що супроводжують цей процес, потребують належного теоретико-методологічного осмислення.

Висновки. Історія становлення й сучасний стан Національної академії педагогічних наук України подібні до дзеркала, у якому відображено розвиток системи освіти нашої країни протягом останніх 30 років. Міжнародні зв'язки завжди відігравали важливу роль у діяльності НАПН України, але їхнє значення неабияк зросло після того, як 2014 року інтеграція в європейські та євроатлантичні структури стала основним стратегічним вектором розвитку нашої держави. Дані, наведені в цій статті, свідчать про те, що академія є головним національним науковим і дослідницьким центром у галузі педагогіки, психології та наук про освіту, а також успішно інтегрується не лише в європейський, а й у глобальний дослідницький простір. «І чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь», – писав великий український поет Тарас Шевченко. Саме так можна визначити оптимальне кредо української академічної установи. Позаяк важливий складник її місії – це поєднання досягнень української наукової традиції з найкращими європейськими й світовими надбаннями, а також належне представлення наших наукових здобутків за кордоном. Бо ми того варті!

1. Статут Національної академії педагогічних наук України. Державна реєстрація / НАПН України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/about/statutes/>
2. Knight, J. (2004). Internationalization Remodeled: Definition, Approaches, and Rationales. *Journal of Studies in International Education*, vol. 8, no. 1, pp. 5–31.
3. Knight, J. (2011). Five Myths about Internationalization. *International Higher Education*, no 62, pp. 14–15.

4. Knight, J. and De Wit, H. (2018). Internationalization of Higher Education: Past and Future. *International Higher Education*, no 95, pp. 2–4.
5. Zapp, M. and Lerch, J.C. (2020). Imagining the World: Conceptions and Determinants of Internationalization in Higher Education *Curricula Worldwide*. *Sociology of Education*, vol. 93(4), pp. 372–392.
6. Mittelmeier, J., Rienties, B., Gunter, A., and Raghuram, P. (2020). Conceptualizing internationalization at a Distance: A “Third Category” of University Internationalization. *Journal of Studies in International Education*, vol. 25 (3), pp. 266–282.
7. Дебич М. Теоретичні засади інтернаціоналізації вищої освіти: міжнародний досвід: монографія. Ніжин: ПП Лисенко, 2019. 408 с.
8. Зінченко В. Стратегії вищої освіти в умовах інтернаціоналізації для стійкого розвитку суспільства: монографія / В. Зінченко, Н. Базелюк, М. Бойченко, Л. Горбунова, С. Курбатов, Ю. Мєлков, О. Шипко; за ред. В. Зінченка. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2020. 199 с.
9. Стратегія розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016–2022 роки / НАПН України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/942/>
10. Курбатов С. Про затвердження Стратегії інтернаціоналізації Національної академії педагогічних наук України на 2021–2025 роки // Вісник НАПН України. № 3 (1). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/132/168>
11. Історична довідка / НАПН України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/about/history/>
12. Укладені угоди про співпрацю / НАПН України. URL: <http://naps.gov.ua/ua/activities/international/agreements/>
13. Проєкт «Програма розвитку лідерського потенціалу університетів України» (2016–2019 роки) / Інститут вищої освіти НАПН України. URL: <https://ihed.org.ua/internationalization/proekt-progrmma-rozvytku-lidersko-go-potentsialu-universytetiv-ukrayiny-2016-2019-roky/>
14. Проєкт «Програма вдосконалення викладання у вищій освіті» (2019–2021 роки) / Інститут вищої освіти НАПН України. URL: https://ihed.org.ua/internationalization/tehe_ukraine/
15. Проєкт «Освіта для лідерства, інновацій та розвитку талантів» (2013 – 2016 роки) / Інститут вищої освіти НАПН України. URL: <https://ihed.org.ua/internationalization/proekt-osvita-dlya-liderstva-innovatsij-ta-rozvytku-talantiv-2013-2016-roky/>
16. ERASMUS+ / Інститут економіки та прогнозування НАН України. URL: http://ief.org.ua/?page_id=6840
17. Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2020 р. / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: НАПН України, 2021. 473 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/724623/1/Report_NAES_2020.pdf
18. Проєкт ЄС «Відродження переміщених університетів: посилення конкурентоспроможності, підтримка громад» / «Reinventing displaced universities: enhancing competitiveness, serving communities» (REDU) (2020–2030 роки) / Інститут вищої освіти НАПН України. URL: <https://ihed.org.ua/internationalization/redu/>
19. Міжнародний проєкт «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні» / Національний транспортний університет. URL: <http://www.ntu.edu.ua/mizhnarodniy-proekt-novi-mehanizmi-upravlinnya-na-osnovi-partnerstva-ta-standartizatsiyi-pidgotovki-vikladachiv-profesiynoi-osviti-v-ukrayini/>
20. Кремень В.Г. Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2020 році та завдання на 2021 рік // Вісник Національної академії педагогічних наук України. № 3 (1). URL: <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/151/194>
21. Education: Modern Discourses. *Scientific journal*. URL: http://emdnaes.org.ua/index.php/Educ_Mod_discourse

Vasyl KREMEN,
*Doctor of Philosophical Sciences, Full Professor,
Member of the National Academy of Sciences of Ukraine,
President of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Minister for Education and Science of Ukraine (1999–2005)*

INTERNATIONAL COOPERATION: AN ESSENTIAL COMPONENT OF THE ACTIVITIES OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the analyses of the processes of elaboration and support of effective international activities since the establishment of National Academy of Educational Sciences of Ukraine on March, 4, 1992 and up to nowadays. The author observed the main European and American approaches to effective internationalization of research institutions and their successful integration to European and global academic structures.

The special stress was made on joint research activities in the area of sciences on education, pedagogic and psychology with foreign academic institutions and their representatives, activation of different forms of grant support and cooperation with donor organizations, support of foreign publications and joint publications with the foreign author for promoting of the results of research, increasing the level of academic mobility of Ukrainian researchers and doctoral and postdoctoral students.

In contemporary pandemic situation with COVID-19 the situation with internationalization at home and using advanced informative and communicative technologies for active interactions with foreign partners and conducting the joint researches were the objects of special attention. Also, the experience of cooperation of National Academy of Educational Sciences of Ukraine with its foreign members and honorable doctors was analyzed as far as the ideas for improvement of this important dimension of international activities. The actual steps regarding popularization of activities of National Academy of Educational Sciences of Ukraine and its members were also presented. Also, the documents, which regulated the area of international activities of National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the optimal ways of its improvement were analyzed.

Keywords: National Academy of Educational Sciences of Ukraine, international cooperation, internationalization of scientific and research activities, academic mobility, indicators of internationalization.